

NAAR DE VALLEI DER HELDEN

Een indrukwekkende outdoorreis op de grens tussen Bosnië en Montenegro

Dit aanbod valt onder de garantie van STO Garant. U kunt de voorwaarden van deze garantieregeling vinden op de website van STO Garant.

Daar waar Bosnië, Hercegovina en Montenegro elkaar ontmoeten ligt Nationaal Park Sutjeska. Het grootste en oudste natuurpark van Bosnië. Gespleten door de rivier de Sutjeska, en gezegend met een van de weinige Oerbossen van Europa.

Het was een cruciaal onderdeel van de (voormalig-) Joegoslavische identiteit en haar geschiedenis. Een object van nationale trots. En nog steeds is het een zeer belangrijke plek.

Dat is niet zonder reden. In de Tweede Wereldoorlog heeft in dit gebied de *slag om Sutjeska* plaatsgevonden. De Duitsers en Italianen openden een offensief tegen de Partizanen, om hun verzet voor eens en voor altijd te beëindigen.

De Partizanen vochten en verzetten zich tot het bittere eind. Het kostte ze een derde van de daar aanwezige soldaten. Uiteindelijk wisten de Partizanen de vijandige omcirkeling via de Sutjeska bergkloof te doorbreken.

Deze reis is samengesteld met behulp van de organisatie en medewerkers van Nationaal Park Sutjeska, de Drina-Tara Rafting Club en de organisatie en medewerkers van Nationaal Park Piva. Een aantal gebruikte foto's zijn afkomstig van deze organisaties en alle rechten behoren toe aan deze organisaties.

In de ogen van de geallieerden hadden de partizanen zich na deze slag bewezen als capabele en betrouwbare verzetsmacht om samen de Nazi's mee te bevechten. Zo werd deze slag een kantelpunt in de oorlog in de regio, en was daarmee van doorslaggevende betekenis voor de verdere ontwikkeling van voormalig Joegoslavië.

Deze geschiedenis, en de gedenktekens hieraan, geven de Sutjeska-vallei haar bijnaam: "**de Vallei der Helden**".

De vraag is straks aan jou. Ga je mee op outdoorreis naar deze vallei en haar omstreken: dit prachtige, wilde en ooit zo zwaarbevochten gebied?

De nadruk ligt op kamperen, hiken, raften door de één na diepste canyon ter wereld(!), lokaal eten en drinken, maar vanzelfsprekend ook een bezoek aan het museum en monument ter nagedachtenis van de slag om Sutjeska. Deelnemers krijgen een diepe verbinding met de omgeving en paden die we zullen betreden. En nooit meer vergeten...

In deze reisfolder krijg je informatie over de activiteiten en inrichting van deze reis, wat bij de prijs zit inbegrepen en waarmee je rekening moet houden. Na het doorlezen beantwoord je eerdergestelde vraag ongetwijfeld met een volmondige **'JA!'**

REISOVERZICHT

WAT GAAN WE DOEN?

- Hiken met bepakking
- Overnachten bij bergmeren
- Vissen, vis fileren en bereiden
- Lokaal eten en drinken
- Cultuur en geschiedenis
- Met gids door Oerbos Perucica
- Raften door de Tara canyon
- Kampvuurmomenten beleven

VOOR WIE?

- Natuurliefhebbers (flora/fauna)
- Met avontuurlijke instelling
- Nieuwsgierig naar de Balkan
- Geïnteresseerd in outdoorskills
- Willen hiken in bijzonder berggebied

KOSTEN

€ 790 p.p.

Deze prijs is inclusief:

- Transfers (Sarajevo <-> Locatie)
- Begeleiding die de taal spreekt
- Toegang Nationale Parken
- ALLE maaltijden (- snacks)
- Vier kampeernachtingen
- Laatste nacht Bed & Breakfast
- Alle activiteiten en vervoer
- Fees voor lokale gidsen

Deze prijs is exclusief:

- Reis naar Bosnië en terug
- Eigen materiaal/gear*
- Dranken
- Gepaste reisverzekering

DATA EN DETAILS

- Zie exacte data op de website
- Vertrek vanaf 8 deelnemers
- Maximale groepsgrootte 12 pers.

VEREISTEN?

- Degelijke fysieke conditie
- Enige kampeerervaring
- Wandel/kampeeruitrusting*
- Kunnen lopen met bepakking
- Vanaf 14 jaar (met begeleiding)

* een paklijst met noodzakelijke en aangeraden items wordt verstrekt. **Vraag gerust advies over (het huren van) gear of de fysieke voorbereiding.**

PROGRAMMA

DAG 1 - REISDAG

De deelnemers die niet op eigen gelegenheid naar Sutjeska komen, verzamelen op een vooraf afgesproken tijdstip bij het vliegveld van Sarajevo voor de transfer naar locatie.

Bij de vaststelling van het tijdstip van de transfer wordt zoveel mogelijk rekening gehouden met de meest gangbare aankomsttijden van vluchten op luchthaven Sarajevo en een redelijke aankomsttijd op het basiskamp in Tjentište. Dit betekent normaal gesproken een vertrek van de luchthaven ergens tussen 15:00 en 17:00 uur in de middag. Deelnemers die met eigen vervoer komen, moeten rekening houden met een kleine extra toeslag van Nationaal Park Sutjeska voor het voertuig.

We zetten de tenten of tarps op in het Omladinski Kamp en gaan genieten van een goede maaltijd bij het restaurant van het nabijgelegen hotel Mladost.

Samen met het Omladinski Kamp en een aantal andere etablissementen, wordt hotel Mladost uitgebaat door de organisatie van het Nationale Park. Gebruik maken van hun diensten ondersteunt dus ook het natuurgebied.

Het zomerbassin bij het Omladinski Kamp wordt gevuld in juni

DAG 2 - RAFTEN DOOR DE TARA CANYON

We staan op, een beetje stijf van de reisdag. Maar! De focus wordt snel verlegd, want avontuur wacht: raften op de Tara en Drina rivieren! Een perfecte activiteit om de groep te binden!

Nog voor het ontbijt stappen we in een of meer voertuigen om naar de Drina-Tara Rafting Club te rijden. Daar nuttigen we een speciaal geprepareerd traditioneel ontbijt. Waarna het hoog tijd is om te gaan peddelen. Vaarafstand: 25 kilometer. Stroomversnellingen: zeker 22!

Rafting met de Drina-Tara Rafting Club

Traditionele gerechten bij de Drina-Tara Rafting Club

Afhankelijk van de tijd van het jaar verschilt het waterpeil van de Tara rivier. De tocht kan van 3 tot 6 uur duren, inclusief pauzes om foto's te maken en in het water te springen, en eindigt op de plaats waar de Tara en de Piva rivieren al zijn samengevloeid en samen de Drina vormen.

Na het raften krijgen we een aantal in gietijzer bereide lokale gerechten om voldaan terug te keren naar Tjentište.

DAG 3 - GESCHIEDENISLES EN RIBOLOV

We gaan vroeg uit de veren en ontbijten in hotel Mladost. Om stipt 08:45 uur wordt er centraal verzameld en vertrekken we lopend richting het monument ter nagedachtenis van de slag om Sutjeska. Daar worden we ontvangen door een lokale gids die de groep zal rondleiden door het museum, langs het monument en ons vertelt over het verleden van het gebied.

In de middag is er de optie om op *Ribolov* te gaan, letterlijk: de jacht op vis. Vissen dus. We gaan met een gids mee vissen in Donje Bare: een bergmeertje op 1500m hoogte ten Zuid-Westen van Tjentište. Hopelijk vangen we wat om vervolgens de gevangen vis schoon te maken en op vuur te bereiden.

Voor de deelnemers minder geïnteresseerd in vissen en klaar om al wat te bewegen, bestaat de optie een eerste hike richting het hoger gelegen bergmeertje Gornje Bare te doen.

Zo krijg je een voorproefje van het majestueuze berggebied waarin we ons bevinden.

Tito, leider van de Partizanen, en na de Tweede Wereldoorlog president van Joegoslavië, was zodanig betoverd door de schoonheid van Donje Bare en haar omgeving dat hij er ooit een berghut heeft laten neerzetten. De restanten ervan zijn er nog altijd te zien, de keukentegels zelfs. Ook staat vlakbij een *memorial* voor de tweede Dalmatische brigade.

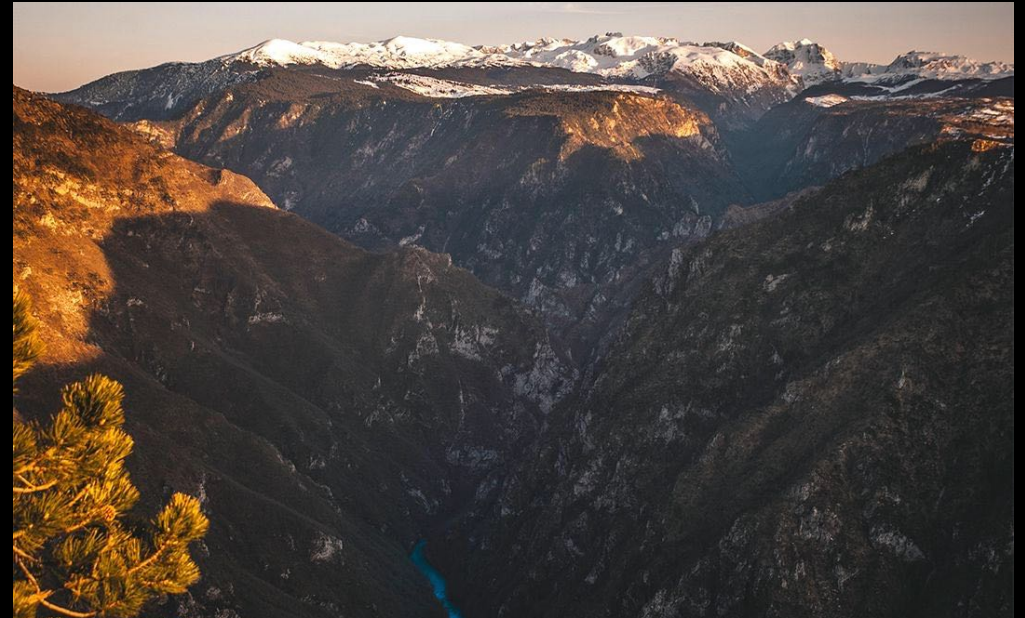
Bij Donje Bare zet de groep kamp op en verblijven we de nacht.

DAG 4 - VAN DONJE BARE NAAR HET TRNOVAČKO MEER

Op dag vier worden we wakker aan het meer van Donje Bare. De slaapmatjes worden opgerold en de tenten afgebroken. We eten wat en gaan daarna een lange dag hiken!

We lopen eerst naar het uitzichtpunt Borić, waar we de hele Sutjeska canyon kunnen aanschouwen en alle indrukwekkende bergen eromheen.

Vervolgens zakken we 1100m af door berenterritorium naar de weg langs de Sutjeska rivier om een stevige lunch te pakken in restaurant Komlen. We hebben er dan zo'n tien kilometer opzitten en kunnen wel een goede maaltijd gebruiken voor de rest van de dag.

De Tara canyon is de op één na diepste canyon ter wereld

Donje Bare

In de verte berg Maglić op de grens met Montenegro

Het hartvormige Trnovačko meer vlak voor de lente

Na de lunch laden we onszelf met alle bepakking in een combi of meerdere jeeps en rijden naar Prijedor. Een mooie weidse plek onder de hoogste berg van Bosnië: Maglić (2386m).

Van hieruit trekken we naar het Trnovačko meer en steken daarbij de grens met Montenegro over. Het bijzondere aan dit meer is dat het van Montenegrijnse zijde amper te bereiken valt.

Tegen de avond daar aangekomen, zet de groep alles klaar voor de overnachting en kunnen we volop genieten van deze idyllische plek tussen de bergtoppen.

Het avondeten is een klassiek herdersavondmaal, bereid door de lokale bewaarder. De dag is compleet bij een kampvuurtje, misschien met een slokje rakija en warm de slaapzakken in.

DAG 5 - VIEWS TO KILL EN OERBOS PERUĆICA

We rekken ons uit aan de oevers van het Trnovačko meer. Hopelijk staat het weer een relatief ontspannen ochtend toe. Deelnemers hebben de keuze. Of lekker rondom het meer blijven lummelen, een frisse duik nemen, en/of naar één van de uitzichtpunten hiken.

Tegen het einde van de ochtend hiken we terug naar Prijedor om daar opgevangen te worden door een gids die de groep

door het Oerbos Perućica zal leiden. Onderweg worden we onderwezen over het Oerbos en haar bijzonderheden, waarbij de flora en fauna vanzelfsprekend ook aan bod komen. Regelmatig worden dierlijke bewoners van het bos gespot bij deze wandelingen. Tot slot stoppen we op nog één of twee uitzichtpunten binnen dit prachtige natuurpark.

Het Oerbos is dik begroeid met bomen, sommige zelfs 300 jaar of ouder, en delen ervan zijn amper bereikbaar. De lokale bevolking is er trots op en er wordt zelfs beweerd dat in dit Oerbos de langst gemeten sparrenboom ter wereld staat (63 meter hoog).

Voor die avond zijn hotelkamers met ontbijt geboekt om de reis met wat comfort te eindigen. Uiteraard mogen de echte die-hards gewoon weer buiten slapen als ze daar behoefte aan hebben. Voldaan na vier dagen buitenzijn in een prachtig berggebied, fysieke activiteiten en goed gezelschap, eindigen we de dag met een laatste gezamenlijk feestmaal en praten we na over de belevingen van deze outdoorreis.

DAG 6 - REIS OF BLIJF DAG

Ontbijt in het hotel zit inbegrepen. Sommigen blijven nog even, anderen reizen terug of door. Lees hierna meer over het collectief vervoer terug naar luchthaven Sarajevo.

Tegen zonsondergang bij het kamp aan het Trnovačko meer

Mist in het Oerbos Perućica

LOGISTIEK EN PUNTEN VAN AANDACHT

VLEGVELD <-> LOCATIE

Collectief vervoer van het vliegveld te Sarajevo naar Tjentište en terug is geregeld voor de dagen vóór en ná de activiteiten. Wegens de logistieke uitdaging worden uitgangspunten gehanteerd, waarvan alleen wordt afgeweken indien (na inventarisatie onder de reisdeelnemers) blijkt dat dit haalbaar en kosteneffectief is, of ingeval de gehele groep met dezelfde vlucht(en) in- en/of uitvliegt.

De uitgangspunten zijn:

1. De transfer op de dag voor aanvang van de activiteiten vertrekt uiterlijk om 17:00 uur vanaf vliegveld Sarajevo en altijd zoveel eerder als mogelijk.
2. De transfer op de dag na de laatste activiteiten vertrekt om 09:15 uur en komt rond 11:45 uur aan op vliegveld Sarajevo.

VLIEGEN OP SARAJEVO

Vanuit Nederland of België kan je prima naar Bosnië (Sarajevo) vliegen met luchtvaartmaatschappijen zoals Austrian Airlines, Lufthansa, AirSerbia en Croatian Airlines.

Let op: Austrian Airlines heeft soms krappe overstaptijden die problemen opleveren. Overweeg eerder te komen en Sarajevo te bezoeken om geen activiteiten te missen.

TAAL

De begeleiding heeft voldoende beheersing van de Servische taal. De lokale gidsen spreken Engels, maar kan het niveau variëren.

VOEDING

Ter plekke is het lastig, maar niet onmogelijk om vegetarisch of vegan te eten. Vlees, kaas, ei, hoort hier nog bij een gemiddelde maaltijd.

GEEN LANDMIJNEN

De Balkanoorlog van de jaren '90 heeft sporen achtergelaten, op talloze fronten. Bosnië en Hercegovina heeft een specifiek probleem: er zijn nog altijd plekken waar landmijnen liggen. Voor een wilderniservaring kan dit vrij beperkend zijn, maar gelukkig is het gebied rond Nationaal Park Sutjeska hiervan bevrijd gebleven.

TERREIN EN WEER

We begeven ons in berggebied in het late voorjaar of de vroege herfst. Het weer is meestal goed, maar kan ook zeker wispelturig zijn. Het terrein en de af te leggen hoogtemeters zijn stevig. Vier van de vijf nachten wordt in tent of onder de tarp (buiten) geslapen. Het is wenselijk om enige ervaring met deze omstandigheden te hebben of vooraf op te doen.

UITRUSTING (PAKLIJST)

NOODZAKELIJKE ITEMS

- Trekkingrugzak (55 - 90L) + regenhoes
- Tent of Tarp
- Wandelschoenen (minimaal categorie A/B en waterdicht)
- Wandelstokken (sterk aangeraden)
- Waterdichte jas en broek
- Wandelkleding en sokken (merinowol)
- Thermo kledinglagen (lange mouwen en broekspijpen)
- Slaapzak (comfort rating -1° Celsius of kouder)
- Slaapmat met goed isolerend vermogen (R-value 2.5+)
- Hoofdlamp met accu of extra batterijen
- Zonnebril
- Waterzak / bidons / softflasks (+/- 2 liter)
- Buff / muts
- Pannetje* + kampeerbestek + mok / beker
- EHBO-set (met rescue blanket, sporttape, blaarpleisters)
- Toiletpullen en zonnebrand
- Biologisch afbreekbaar toiletpapier / natte tissues
- Waterdichte (vuilnis)zakken (4x klein, 2x groot) / Ziplocks
- Paspoort, verzekeringspassen, bankpassen, etc.
- Emergency cash (€ 50 minimaal)
- Telefoon

OPTIONELE ITEMS

- Kleine dagrugzak
- Gaiters / gamaschen
- Reserve-veters
- Duct-tape
- Klapzaag
- Touw / paracord
- Oordoppen
- Slippers / Croqs
- Powerbank / extra batterijen
- Camera / Verrekijker
- Boek

TIPS: op het vliegveld kan je een toeristen SIM-kaart kopen, wat geld kan besparen. Ook pinnen is handig, want *cash is king!*

GEAR: heb je behoefte aan advies over de aanschaf of huur van bepaalde outdoorspullen? Neem dan even contact op!

* één pannetje per drie personen is meer dan genoeg, dus niet iedereen hoeft er eentje mee te nemen. We zullen dit vooraf inventariseren.

INFORMATIE OVER DE BESTEMMING

In de inleiding is kort aandacht besteed aan een paar details die Nationaal Park Sutjeska zo bijzonder maken, maar een oerbos en een bloedige geschiedenis is natuurlijk niet het enige wat dit gebied een bezoekje waard maakt.

De grote diversiteit aan flora en fauna was een van de belangrijkste motieven om het gebied een beschermd status te geven. Daarnaast is het geologisch en topografisch een interessant gebied, vol met steile valleien, diepe canyons, prachtige rivieren en hoge bergen.

LIGGING

De locatie van het Nationale Park Sutjeska wordt op de uitgezoomde afbeelding hiernaast gemarkeerd door de rode speld. Eromheen zie je de landen in de regio, zodat enigszins duidelijk wordt waar het zich bevindt.

Welkom dus, middenin de Balkan, ten Zuiden van Sarajevo, tegen de grens met Montenegro. Bij deze grens vloeit het park over in Nationaal Park Piva wat onder de Montenegrijnse jurisdictie valt. Deze grens steken we tijdens de outdoorreis een paar keer over omdat daar het Trnovačko meer ligt: een van de mooiste bergmeren van de omstreken.

De rode speld markeert NP Sutjeska

GEOLOGIE EN TOPOGRAFIE

Van oorsprong verwijst het woord "Sutjeska" naar een enge (of straat) die eeuwenlang door water is geërodeerd en uitgesneden. Het is een bekend begrip in de Dinarische Alpen, waar dit gebied middenin ligt en waar witte route van de bekende *Via Dinarica* ook doorheen loopt.

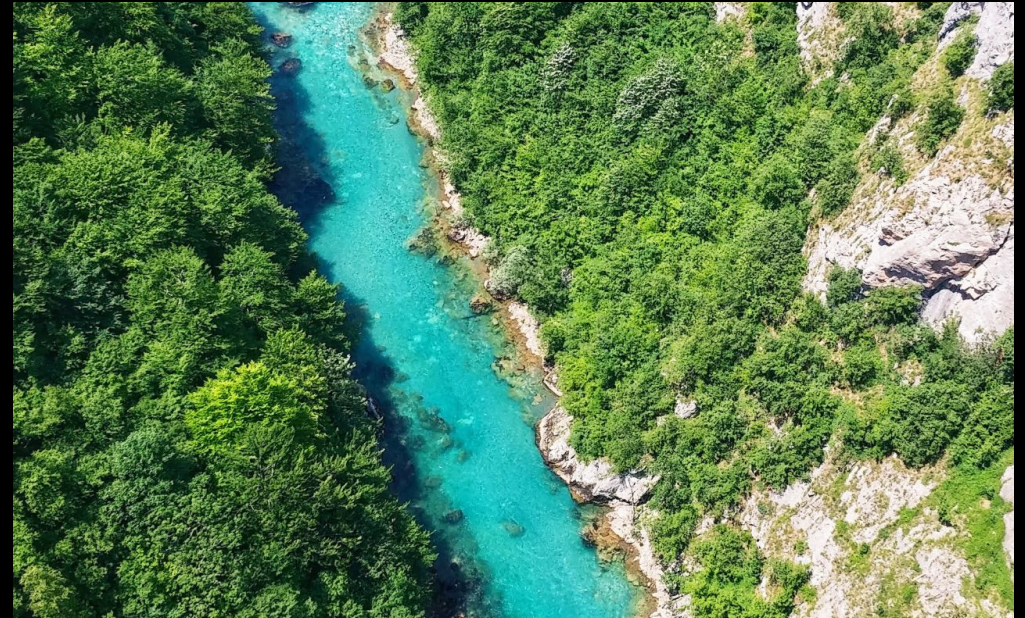
Het Nationale Park is weliswaar het grootste en oudste van Bosnië, maar objectief gezien beslaat het een relatief klein gebied (16.052ha). Althans, als we het bijzondere jachtgebied

van Zelengora niet meetellen (49.106ha), dat ook wordt beheerd door de medewerkers van het park. Het heeft echter grote hoogteverschillen (tot circa 1300 meter) en opvallende landvormen.

Het park wordt over een lengte van 12 kilometer gesplitst door de gelijknamige rivier de Sutjeska, met aan weerszijden uitgesproken bergachtig terrein, hoofdzakelijk opgemaakt uit karst, kalksteen en dolomiet.

Ten Noord-Oosten van het park komen de Tara en de Piva rivier samen om verder te stromen als de Drina, waar ook de Sutjeska rivier op uitkomt. De door de Tara rivier uitgeholde bergkloof is na de Colorado River Canyon (in Amerika) de tweede diepste ter wereld en staat op de UNESCO lijst van beschermde gebieden. Desondanks worden genoemde rivieren, de daarin levende fauna en de omliggende natuur (in de breedste zin van het woord) nog altijd bedreigd door plannen voor het aanleggen van waterkrachtcentrales. Gelukkig is er verzet van de lokale bevolking.

Door de opmaak, ligging en het bergklimaat wordt alles hier beïnvloed, waaronder de groei van vegetatie, hetgeen tot een hoog percentage van endemische soorten heeft geleid. Een mooi bruggetje naar de flora en fauna van het gebied.

Het helderblauwe water van de rivieren

Ruige rotspartijen in Nationaal Park Sutjeska

Edranianthus Sutjeskae (*Sutjeska's Rockbell*)

Bruine beer gefotografeerd tijdens een Outdoor Heroes reis begin april

FLORA

Het gebied is rijk in flora met meer dan 170 boomsoorten en 1000 soorten kruidachtige en medicinale planten. Hiervan zijn meer dan 330 endemische soorten, waaronder veel zeldzame en bedreigde soorten.

Voorbeelden zijn plantjes als de *Edranianthus Sutjeskae* (in het Engels *Sutjeska's Rockbell*), de *Daphne Malyana* (lokaal genaamd *Malijev Likovac*), de *Cardamine Maglicensis* (in het Engels *Maglič's Cardamine*) en de *Hieracium Naegelianum* (in het Engels *Maglič's Hawkweed*). Maar vergeet een boom als de Servische Spar niet, die gezien wordt als een overblijfsel uit het Tertiaire tijdperk en met uitsterven wordt bedreigd.

Het Oerbos Perućica is een soort afzonderlijk reservaat binnen het Nationale Park. Het is dik begroeid met bomen, sommige zelfs 300 jaar of ouder, en delen ervan zijn amper bereikbaar. Men is er trots op en er wordt zelfs beweerd dat in dit Oerbos de langst gemeten sparrenboom ter wereld staat (63 meter hoog).

FAUNA

De fauna is eveneens indrukwekkend. In Nationaal Park Sutjeska leven talloze soorten insecten (waaronder véél vlinders), amfibieën, reptielen, vissen, vogels en zoogdieren. De

hoeveelheid en diversiteit wordt in zekere zin gestuurd door verscheidene gordels van ecosystemen.

Meer dan 114 vogelsoorten zijn in het gebied geregistreerd. Enkele voorbeelden zijn de auerhoen, hazelhoen, rotspatrijs, steenarend en slechtvalk. Maar ook de zwarte roodstaart, keep, kruisbek, notenkraker, koekoek, en grote gele kwikstaart worden er gespot.

De wateren in en rondom het gebied zijn rijk aan onder meer de Californische forel, de beekforel en de Donauzalm. Deze laatste wordt overal elders bedreigd en staat op de rode lijst van de IUCN.

Grotere zoogdieren die in het gebied voorkomen zijn gemzen (Chamois), reeën, everzwijnen, beren (*Ursus Arctos*), wolven, vossen, dassen en otters, maar onder meer ook de kleinere boomarter, steenarter, nerts, hermelijn, rode eekhoorn en relmuis zijn er bewoners. Dan zijn er nog de zeldzamere en bedreigde diersoorten die er zouden huizen, zoals de lynx, wilde kat en blinde molrat.

Je kan gerust zeggen dat het een divers, indrukwekkend, zelfs adembenemend gebied is, met voor ieder wat wils. Van vogel-tot wildspotter, visser, watersporter en bergwandelaar. Een perfecte locatie voor een outdoorreis!

Sporen van vermoedelijk de Lynx

Een gems op de uitkijk

VERZEKERING

Om deel te kunnen nemen aan deze reis moet je verzekerd zijn voor activiteiten in bergachtig gebied en outdoorsporten. Voorbeelden zijn de Adventure en Survival reisverzekering van Allianz of de reisverzekering van de Nederlandse Klim- en Bergsportvereniging (NKBV).

Zie hierover de algemene voorwaarden op de website. Mail bij vragen: info@outdoorheroes.nl

BEZOEK OUTDOORHEROES.NL VOOR ACTUELE REISDATA, CURSUSSEN EN ANDER AVONTUUR!